

EĞİTİM ve İNSANİ BİLİMLER DERĐİSİ
Teori ve Uygulama

Cilt: 11 / Sayı: 21 / Yaz 2020

JOURNAL of EDUCATION and HUMANITIES
Theory and Practice

Vol: 11 / No: 21 / Summer 2020

**Pedagojik Formasyon Programı Öğrencilerinin Öğretmen ve
İdeal Öğretmen Algıları: Bir Metafor Çalışması**

**The Perception of Pedagogical Formation Students towards
Teachers and Ideal Teachers: A Metaphorical Study**

Makale Türü (Article Type): Araştırma (Research)

Mevlüt KARA

Pedagojik Formasyon Programı Öğrencilerinin Öğretmen ve İdeal Öğretmen Algıları: Bir Metafor Çalışması¹

Mevlüt KARA²

Öz: Bir ülkenin eğitim sisteminin başarısı ve kalitesi, bu sistem içerisinde görev yapan öğretmenlerin yeterlilikleri ve niteliği ile doğru orantılıdır. Bu nedenle, gelecek nesilleri yetiştirecek potansiyel öğretmen adayları olan pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin görüşlerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı bu çalışmada, pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmen ve ideal öğretmen kavramlarına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenen ve 2018-2019 ders yılının bahar döneminde Gaziantep Üniversitesi’nde pedagojik formasyon sertifika programında eğitim gören 102 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, araştırmanın amacına uygun bir şekilde araştırmacı tarafından hazırlanan bir form ile toplanmış ve içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Öğretmen kavramına ilişkin katılımcılar tarafından birbirinden farklı 66 metafor üretilmiş ve bu metaforlar 12 kategori altında toplanmıştır. Bu kategorilerden en yüksek frekansa sahip olanlar; yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen, bilgi kaynağı olarak öğretmen ve mekanik/tekdüze olarak öğretmen şeklindedir. Diğer yandan ideal öğretmen kavramına ilişkin katılımcılar tarafından birbirinden farklı 74 metafor oluşturulmuş ve bu metaforlar 12 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler içerisinde en yüksek frekansa sahip olanlar ise; yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen, bilgi kaynağı olarak öğretmen ve motivasyon kaynağı olarak öğretmen şeklindedir. Araştırmada son olarak, elde edilen bulgular ve sonuçlar dikkate alınarak öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Pedagojik formasyon, öğrenci, öğretmen, ideal öğretmen, metafor.

Makale Hakkında:

Geliş Tarihi: 28.02.2020; *Revizyon Tarihi:* 04.04.2020; *Kabul Tarihi:* 08.04.2020

Kaynakça Gösterimi:

Kara, M. (2020). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmen ve ideal öğretmen algıları: bir metafor çalışması. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 11(21), 111-132.

1) Bu çalışma, 27-29 Haziran 2019 tarihleri arasında İstanbul’da yapılan Uluslararası V. TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi’nde “Pedagojik Formasyon Sertifika Programı Öğrencilerinin Öğretmen Kavramına İlişkin Görüşlerinin Metaforlar Yoluyla İncelenmesi” başlığı ile sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

2) Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Nizip Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü / Gaziantep, mevlutkara85@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6381-5288

Giriş

Eğitimin amaçları zamana, toplumlara, ülkelerin yönetim ve eğitim felsefelerine göre değişmekte ve eğitim toplumlardaki sosyal, siyasi, kültürel, endüstriyel değişmelere paralel olarak farklı amaç ve işlevleri gerçekleştirmek için bir araç olarak görülmektedir (Şişman, 2018). Toplumsal açıdan bakıldığında eğitim, toplumların gelişmesini ve kalkınmasını sağlayacak bireyleri yetiştirme görevini üstlenmiş basat bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sistem içerisinde eğitim sürecine doğrudan veya dolaylı bir biçimde etki eden, okul içinde veya dışında bulunan, birbirinden farklı rolleri ve görevleri üstlenen birçok paydaşın bulunduğunu söylemek mümkündür. Şüphesiz bu paydaşlar içerisinde, okuldaki eğitim-öğretim sürecini eğitim programında belirlenen amaçlar doğrultusunda gerçekleştirme sorumluluğunu üstlenen öğretmen, bu süreçteki önemli aktörlerin başında yer almaktadır.

Bir ülkenin eğitim sisteminin başarısı, kalitesi ve niteliği, bu sistem içerisinde görev yapan öğretmenlerin yeterlilikleri, niteliği ve kalitesi ile doğru orantılıdır. Bu açıdan öğretmenlik mesleğinin profesyonel bir meslek olarak ele alınması oldukça önemlidir. Demirkasimoğlu (2010) öğretmen profesyonelizminin, öğretmenlerin meslek standartlarını ve diğer meslek gruplarında olduğu gibi çağdaş gelişmelere uyması için niteliklerini geliştirmeye odaklandığını belirtmiştir. Bu konuda hazırlanan çeşitli çalışmalarda ve yasal belgelerde bu niteliklere ilişkin bazı özelliklerin yer aldığı görülmektedir. Örneğin, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda öğretmenliğin bir uzmanlık mesleği olduğu ve bu mesleğe hazırlığın genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanacağı ifade edilmiştir (MEB, 1973). Diğer yandan eğitim-öğretim sürecine dâhil olmuş bireylerin yaşamlarında öğretmenler, kimi zaman olumlu bir figür olarak hatırlanırken bazen de olumsuz örnekler olarak karşımıza çıkabilmektedir (Atabek Yiğit & Balkan Kıyıcı, 2019). Bu açıdan öğretmenlerin kişisel özelliklerinin de oldukça önemli olduğu görülmektedir. Öğretmenin kişisel özellikleri, onun doğuştan sahip olduğu ve yaşantılar yoluyla geliştirdiği özelliklerinin bütünüdür ve öğrencinin okula, derse, öğretmene yönelik ilgi, tutum ve davranışlarının bu özelliklerden etkilenmemesi imkânsızdır (Şimşek & Tuzluca, 2015). Çelikten, Şanal ve Yeni (2005) bir öğretilerde bulunması gereken en önemli kişilik özelliklerini; öğrencilere karşı açık görüşlü ve objektif olma, öğrencilerin beklenti ve gereksinimlerini dikkate alma, eğitimle ilgili sorunları bilimsel yöntemlerle araştırabilme, eğitimde bireysel farklılıkları dikkate alma, yenilik ve gelişmelere açık olma, toplumsal değişimleri anlayıp yorumlayabilme, eğitim teknolojisindeki gelişmeleri yakından izleme, araştırmacı bir yapıya sahip olma ve yüksek başarı beklentisi şeklinde özetlemiştir.

Eğitim sürecini başlatan, geliştiren ve uygulayan öğretmenler, sistemin en hayati ögesi olduğu için nitelikli öğretmen yetiştirme çabası ve kaygısı her zaman toplumların gündeminde önemli bir yer tutmuştur (MEB, 2017). Türkiye açısından bakıldığında da ülkenin kuruluşundan bu yana öğretmen yetiştirme ve öğretmenlerin gelişimi ile ilgili farklı politikalar

uygulandığı söylenebilir. Öğretmenlik mesleğine ilişkin gerekli bilgi ve beceriye sahip olunması için mesleği icra edecek bireylerin belli bir eğitim programı kapsamında bir örgün eğitimden geçmesi gerekmektedir (Coştu, 2018). Günümüzde Türkiye’de öğretmen yetiştiren iki mekanizma bulunmaktadır. Bu mekanizmalarından ilkinin lisans düzeyinde eğitim veren Eğitim Fakülteleri oluşturmaktadır. İkinci mekanizma ise eğitim fakülteleri dışındaki çeşitli lisans programlarında okuyan veya bu programlardan mezun olan bireylerin pedagojik formasyon sertifika programlarına katılması yoluyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla potansiyel öğretmen adayları olarak pedagojik formasyon sertifika programı öğrencilerinin, öğretmene yönelik düşünceleri, inançları, tutumları ve beklentileri oldukça büyük önem arz etmektedir.

Son yıllarda eğitimle ilgili yapılan çeşitli çalışmalarda, eğitim ile ilgili kavramlara ilişkin algıların ve yüklenen anlamların ortaya çıkarılması açısından metaforların sıkça kullanılan bir araç olduğu görülmektedir. Forceville (2002), bireylerin hayatta edindikleri tecrübelerin kavramlara yükledikleri yeni anlamlar ile açıklanmasında metaforların etkili birer araç olduğunu ifade etmiştir. Metaforlar, bilinmeyen şeylerin öğrenilmesini, öğrenilen şeylerin de akılda kalmasını ve gerektiğinde de hatırlanmasını sağlar (Afacan, 2011). Aynı zamanda metafor kullanımı anlamak istenilen nesne veya olguyu, başka bir anlam alanına ait olan kavram ağı ile yeniden kavramsallaştırmaya ve daha önce gözden kaçan bazı durumları değişik yönlerden değerlendirmeye ve aydınlatmaya fırsat sunmaktadır (Taylor, 1984). Metaforlar ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında da araştırılan kavram ya da olgu ile ilgili her katılımcının farklı bir özelliğe vurgu yapmak suretiyle zengin bir algı çerçevesi oluşmasına hizmet ettiği ortaya çıkmaktadır. Öte yandan metaforların çeşitli özelliklerine vurgu yapan farklı metafor tanımlarının da olduğu görülmektedir. Mecaz, benzetme veya eğretileme olarak adlandırılan metaforlar (Palmquist, 2001), birer algı aracı (Arnett, 1999) olarak ifade edilmektedir. Guiraud (1994) metaforu, “kelimenin, orijinal ve gerçek anlamı dışında, farklı bir kelimenin anlamını bir bakıma üstlenmesiyle ortaya yeni anlamlar çıkaran sözcükler” olarak ifade etmektedir. Metafor kavramını, insanların bir kavramı başka bir kavrama benzetmesi yoluyla, o kavrama ilişkin duygu, düşünce, inanç, algı ve tutumlarının ortaya konmasında kullanılan bir araç olarak ifade etmek mümkündür.

Eğitim sürecinin önemli öğelerinden biri olan öğretmen kavramına ilişkin de metaforlar kullanılarak yapılan birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Türkiye’de ve Türkiye dışında öğretmen kavramı ile ilgili metaforlar kullanılarak yapılan çeşitli çalışmalarda **öğrencilerin** (Egüz & Öntaş, 2018; Kuyumcu & Özsarı, 2016; Soysal & Afacan, 2012; Turhan & Yaraş, 2013; Ünal & Ünal, 2010; Wan, Low & Li, 2011), **öğretmenlerin** (Aslan, 2013; Ekiz & Koçyiğit, 2013; Michael & Katerina, 2009; Skau, 1989; Wan vd., 2011; Yıldırım, Ünal & Çelik, 2011), **öğretmen adaylarının** (Afacan, 2011; Atabek Yiğit & Balkan Kıyıcı, 2019; Kırıl, 2015; Pektaş & Kıldan, 2009; Saban, 2004; Yılmaz, Göçen & Yılmaz, 2013), **okul yöneticilerinin** (Skau, 1989; Yıldırım, Ünal & Çelik, 2011), **velilerin** (Aslan, 2019) ve **müfettişlerin**

tişlerin (Yıldırım vd., 2011) görüşlerine başvurulduğu görülmüştür. Bu çalışmalarda, gelecek nesilleri yetiştirecek potansiyel öğretmen adayları olan pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin görüşlerine başvurulmadığı görülmektedir. Bu yönüyle mevcut çalışmanın, pedagojik formasyon öğrencilerinin öğretmen kavramına ilişkin algılarını ortaya koyması ile literatürdeki bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Diğer yandan potansiyel öğretmen adayları olan pedagojik formasyon öğrencilerinin ideal öğretmene yönelik görüşlerinin ortaya konması da Türkiye’nin öğretmen yetiştirme ve geliştirme politikalarına yön veren yöneticileri yönlendirmesi ve hazırlanacak yeni programlara ışık tutması açısından oldukça önemli görülmektedir. Bu bağlamda mevcut araştırmada, pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmen ve ideal öğretmen kavramlarına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar nelerdir?
2. Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kategoriler altında toplanabilir?
3. Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “ideal öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar nelerdir?
4. Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “ideal öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kategoriler altında toplanabilir?

Yöntem

Araştırmanın modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu desende, belirlenen bir olgunun altında yatan ortak anlamların keşfedilmesi için bireyler tarafından tecrübe edilmiş dünyanın tanımlanması ve yaşanmış deneyimlerin özünün açıklanması amaçlanmaktadır (Baker, Wuest & Stern, 1992).

Çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, 2018-2019 ders yılının bahar döneminde Gaziantep Üniversitesi’nde pedagojik formasyon sertifika programında eğitim gören 102 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bu çalışmada katılımcıların “pedagojik formasyon sertifika programında eğitimlerine devam etmesi” ölçüt olarak alınmıştır. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların bazı kişisel özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların kişisel özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Erkek	41	40,20
	Kadın	61	59,80
Yaş	18-22 arası	64	62,75
	23-26 arası	18	17,65
	27-30 arası	10	9,80
	31 ve üstü	10	9,80
	Spor Yöneticiliği	31	30,39
	Türk Dili ve Edebiyatı	23	22,55
Lisans eğitimi görülen bölüm	Matematik	21	20,59
	İşletme	12	11,76
	Biyoloji	7	6,86
	İktisat	6	5,88
	Tarih	1	0,98
Lisans eğitiminin devam etme/etmeme durumu	İngiliz Dili ve Edebiyatı	1	0,98
	Devam eden	83	81,37
	Mezun	19	18,63
Toplam		102	100

Tablo 1'e göre araştırmada görüşüne başvurulmuş katılımcıların 41'i (% 40,20) erkek, 61'i (% 59,80) ise kadındır. Katılımcılardan 64'ü (% 62,75) 18-22 yaş aralığında, 18'i (% 17,65) 23-26 yaş aralığındadır. Katılımcıların çoğunlukla spor yöneticiliği (31 kişi), Türk dili ve edebiyatı (23 kişi) ve matematik (21 kişi) bölümlerinde eğitim aldıkları görülmektedir. Görüşüne başvurulmuş 102 katılımcıdan 83'ü (% 81,37) lisans eğitimine devam ederken, 19'u (% 18,63) ise lisans eğitimini bitirmiştir.

Veri toplama aracı ve süreci

Araştırmanın verilerini toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan bir form kullanılmıştır. Formun oluşturulması ve geliştirilmesi sürecinde "Eğitim Yönetimi" alanında görev yapan iki öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri dikkate alınarak formda öncelikle araştırmanın amacı açık bir biçimde ifade edilmiştir. Aynı zamanda metafor kullanımı hakkında kısa bilgi ve örnekler verilmiştir. Formda, katılımcıların Tablo 1'de belirtilen kişisel özelliklerini belirlemek amacıyla toplam 4 soru yer almıştır. Diğer yandan çalışmanın amacı doğrultusunda katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

- Sizden öğretmeni bir metafor kullanarak anlatmanız istense aklınıza gelen ilk kelime ya da kelime grubu ne olur? Neden?
- Sizden ideal öğretmeni bir metafor kullanarak anlatmanız istense aklınıza gelen ilk kelime ya da kelime grubu ne olur? Neden?

Formda yer alan bu iki soruya verilecek cevaplarda bütünlük sağlanabilmesi amacıyla ilk sorunun altında "Bana göre öğretmen gibidir. Çünkü" ve ikinci

sorunun altında da “Bana göre ideal öğretmen gibidir. Çünkü” ifadeleri yer almıştır. Katılımcılardan bu kalıpları dikkate alarak sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Öğrencilerden form ile toplanan veriler araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur.

Verilerin analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra öncelikle katılımcıların kişisel bilgileri belirlenmiştir. Daha sonra öğretmen ve ideal öğretmen kavramlarına ilişkin üretilen metaforlar içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinin ilk aşamasında öğretmen ve ideal öğretmen kavramlarına ilişkin üretilen metaforların listeleri yapılmıştır. Bu liste yapılırken eksik doldurulan, anlam ve yazım bakımından anlaşılmayan 12 adet form dikkate alınmamıştır. İçerik analizinin ikinci aşamasında üretilen metaforlar ortak özellikleri dikkate alınarak kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler oluşturulurken katılımcıların metaforlara yükledikleri anlamlar dikkate alınmış ve bu nedenle bazı metaforlara birden fazla kategoride yer verilmiştir. Oluşturulan kategorilere ilişkin frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Aynı zamanda yüksek frekanslı ve dikkat çekici kategorilerde bulunan metaforlara yönelik doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Doğrudan alıntılar verilirken katılımcılar K1, K2... şeklinde kodlanmış ve görüşü aktarılan katılımcıların kişisel bilgileri de parantez içerisinde verilmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmanın geçerliğini artırmak için, araştırmanın amacı doğrultusunda veri toplamak için oluşturulan form hazırlanırken alanyazında yapılan çalışmalar incelenmiş ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırma süreci; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve süreci, verilerin analizi bölümlerinde ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Araştırmada ölçüt örnekleme yönteminin kullanılması ve katılımcıların görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılar yapılması geçerliği artırmaya yönelik diğer çalışmalardır.

Araştırmanın güvenilirliğini artırmak için ise, veri kaynağı olan pedagojik formasyon öğrencilerine ilişkin kişisel bilgiler verilmiştir. Diğer yandan oluşturulan kategorilerde bulunan metaforların söz konusu kategorileri temsil etme durumunu onaylamak için eğitim yönetimi alanında uzman iki öğretim üyesinin görüşü alınarak kategorilere son şekli verilmiştir. Veri analizi sonucunda ulaşılan bulgular yorum yapılmadan sunulmuştur. Aynı zamanda elde edilen veriler araştırmacı tarafından muhafaza edilmektedir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda yanıt aranan sorular dikkate alınarak elde edilen bulgular sunulmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda öncelikle “Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar neler-

dir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu soru doğrultusunda, pedagojik formasyon öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar analiz edildiğinde elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Pedagojik formasyon öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar

Öğretmen metaforu	f	%	Öğretmen metaforu	f	%	Öğretmen metaforu	f	%
Ağaç	5	4,90	Çoban	1	0,98	Meyve ağacı	2	1,96
Ağaç gövdesi	1	0,98	Defter	1	0,98	Mum	2	1,96
Akıllı telefon	1	0,98	Deniz	2	1,96	Nar	1	0,98
Anne	1	0,98	Doğa	1	0,98	Navigasyon aleti	1	0,98
Araba	1	0,98	Dünya	1	0,98	Oksijen	1	0,98
Asker	1	0,98	Ebeveyn	3	2,94	Orkestra şefi	1	0,98
Atatürk	1	0,98	Fener	1	0,98	Padişah	2	1,96
Ay	1	0,98	Furkan	1	0,98	Peygamber	2	1,96
Ayakkabı	1	0,98	Gizli kutu	1	0,98	Pusula	1	0,98
Ayna	2	1,96	Güneş	4	3,92	Robot	2	1,96
Baba	1	0,98	Günlük	1	0,98	Sanatkâr	1	0,98
Bahçıvan	3	2,94	Hayat	1	0,98	Sıcak tulum	1	0,98
Başkomutan	1	0,98	Heykeltraş	2	1,96	Soba	1	0,98
Beyin	1	0,98	Kalem	5	4,90	Sözlük	1	0,98
Bilgi kutusu	1	0,98	Kaos	1	0,98	Su	4	3,92
Bilgisayar	4	3,92	Kaya	1	0,98	Teknoloji	2	1,96
Boya	1	0,98	Keskin bıçak	1	0,98	Terzi	1	0,98
Buğday tohumu	1	0,98	Kitap	6	5,88	Tiyatrocu	1	0,98
Çanta	1	0,98	Kukla	2	1,96	Toprak	1	0,98
Çınar ağacı	1	0,98	Kural kutusu	1	0,98	Vagon	1	0,98
Çiçek suyu	1	0,98	Makine	1	0,98	Yıldız	1	0,98
Çiçek	1	0,98	Masal	1	0,98	Yol arkadaşı	1	0,98
TOPLAM							102	100

Tablo 2’ye göre, öğretmen kavramına yönelik toplam 102 metafor üretilmiştir. Bu metaforlardan benzer olanlar gruplandırıldığında birbirinden farklı 66 metafor üretildiği görülmektedir. Bu metaforlar içerisinde kitap (f=6), ağaç (f=5), kalem (f=5), bilgisayar (f=4), güneş (f=4), su (f=4), bahçıvan (f=3) ve ebeveyn (f=3) en yüksek frekansa sahip metaforlardır.

Araştırmanın amacına yönelik yanıt aranan ikinci soru “Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kategoriler altında toplanabilir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu soru doğrultusunda, pedagojik formasyon programı öğrencilerinin ürettikleri metaforlara ilişkin kategorilere yönelik

bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “öğretmen” kavramı hakkında ürettikleri metaforlara ilişkin kategoriler

Kategoriler (f=12)	f	%	Metaforlar
Yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen	23	22,55	Ağaç (4), anne, bahçıvan (2), beyin, boya, buğday tohumu, çiçek suyu, doğa, hayat, kalem (4), kitap, oksijen, su (3), toprak
Bilgi kaynağı olarak öğretmen	22	21,57	Ağaç gövdesi, akıllı telefon, bilgi kutusu, bilgisayar (3), çanta, çınar ağacı, defter, dünya, gizli kutu, kalem, kitap (5), meyve ağacı (2), nar, soba, sözlük
Mekanik/tekdüze olarak öğretmen	11	10,78	Asker, ayakkabı, çoban, kukla (2), kural kutusu, makine, masa, robot (2), su
Seven ve koruyan olarak öğretmen	9	8,82	Baba, bahçıvan, deniz (2), ebeveyn (3), sıcak tulum, yol arkadaşı
Yönlendirici/ yol gösterici olarak öğretmen	9	8,82	Ay, ayna (2), bilgisayar, furkan, mum, navigasyon aleti, peygamber, yıldız
Aydınlatıcı olarak öğretmen	7	6,86	Fener, güneş (4), mum, peygamber
Kendini yenileyen ve geliştiren olarak öğretmen	7	6,86	Ağaç, araba, Atatürk, günlük, teknoloji (2), vagon
Şekillendirici olarak öğretmen	5	4,90	Heykeltıraş (2), keskin bıçak, sanatkar, terzi
Lider olarak öğretmen	3	2,94	Başkomutan, orkestra şefi, padişah
Mesleki olarak yetersiz öğretmen	3	2,94	Kaos, kaya, padişah
Rol model/örnek olarak öğretmen	2	1,96	Pusulula, tiyatrocü
Motivasyon kaynağı olarak öğretmen	1	0,98	Çiçek
TOPLAM	102	100	

Tablo 3’e göre, öğretmen kavramına ilişkin üretilen metaforların 12 kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu kategoriler içerisinde yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen (f=23), bilgi kaynağı olarak öğretmen (f=22) ve mekanik/tekdüze olarak öğretmen (f=11) en yüksek frekansa sahip kategorilerdir. Diğer yandan motivasyon kaynağı olarak öğretmen (f=1), rol model/örnek olarak öğretmen (f=2) ve mesleki olarak yetersiz öğretmen (f=3) en düşük frekansa sahip kategorilerdir. Çalışmada sayfa kısıtlaması da göz önünde bulundurularak, oluşturulan kategoriler içerisinde en yüksek frekansa sahip 5 kategoride bulunan metaforlara yönelik doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 23’ü (% 22,55) bu kategoride bulunmaktadır. Ağaç, anne, bahçıvan, beyin, boya, buğday tohumu, çiçek suyu, doğa, hayat, kalem, kitap, oksijen, su ve toprak bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre öğretmen kalem gibidir. Çünkü öğretmek için önce kendini hayat kalemtraşında yontar. Her kalem bir gün biter fakat dokunduğu hayatlarda

izleri, düşünceleri ve kattıkları başka bir hayatın zihninde devam eder.” K1 (Kadın, 23-26 yaş arası, Biyoloji)

“Bana göre öğretmen ağaç gibidir. Çünkü ağaca ne kadar iyi bakarsan o kadar güür ve meyvesi bol olur. Bizler de öğretmenlere ne kadar iyi davranırsak bizim için o kadar büyük insanlar yetiştirirler.” K69 (Erkek, 18-22 yaş arası, Spor yöneticiliği)

Bilgi kaynağı olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 22’si (% 21,57) bu kategoride bulunmaktadır. Ağaç gövdesi, akıllı telefon, bilgi kutusu, bilgisayar, çanta, çınar ağacı, defter, dünya, gizli kutu, kalem, kitap, meyve ağacı, nar, soba ve sözlük bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre öğretmen meyve ağacı gibidir. Çünkü büyüyor, gelişiyor, bilgilerle kendisini geliştiriyor ve bizlere o bilgileri veriyor.” K10 (Kadın, 18-22 yaş arası, Matematik)

“Bana göre öğretmen kitap gibidir. Çünkü kitabın her sayfasında bilgi yüklüdür.” K88 (Kadın, 18-22 yaş arası, Türk dili ve edebiyatı)

Mekanik/tekdüze olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 11’i (% 10,78) bu kategoride bulunmaktadır. Asker, ayakkabı, çoban, kukla, kural kutusu, makine, masa, robot ve su bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre öğretmen robot gibidir. Çünkü öğretmen kendisinin değil sistemin getirdiği eğitim üzerinden çalışmalarına devam ediyor. Kendi isteklerini değil, başkalarının isteklerini yerine getiriyor.” K16 (Kadın, 31 ve üstü yaş, İşletme)

“Bana göre öğretmen kukla gibidir. Çünkü öğretmen doğruları öğretmenin yerine müfredat denilen belli kalıplara sığdırılmış konuları anlatmak zorundadır.” K52 (Erkek, 18-22 yaş arası, Spor yöneticiliği)

Seven ve koruyan olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 9’u (% 8,82) bu kategoride bulunmaktadır. Baba, bahçıvan, deniz, ebeveyn, sıcak tulum ve yol arkadaşı bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre öğretmen deniz gibidir. Sevgisi sonsuzdur. Denizin suyundan binlerce damla boşalttığımızda azalmadığı gibi öğretmenin de öğrencilere sevgisi hiç azalmaz.” K15 (Kadın, 18-22 yaş arası, Matematik)

“Bana göre öğretmen ebeveyn gibidir. Çünkü öğretmen sevecen bir şekilde, bıkmadan öğretmeye çalışan ve asla öğrencisinden vazgeçmeyen kişidir.” K34 (Kadın, 27-30 yaş arası, İşletme)

Yönlendirici/yol gösterici olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 9’u (% 8,82) bu kategoride bulunmaktadır. Ay, ayna, bilgisayar,

Furkan, mum, navigasyon aleti, peygamber ve yıldız bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre öğretmen navigasyon aleti gibidir. Çünkü bir rol modeldir ve doğru yolu gösterir. Bazen uzun, bazen kısa yoldan gitse de kişinin yararına olan yolu gösterir; öğretir.” K56 (Erkek, 23-26 yaş arası, Spor yöneticiliği)

“Bana göre öğretmen ayna gibidir. Çünkü öğretmen bize kendimizi bulmamızı sağlar; bize kendimizi gösterir.” K79 (Kadın, 18-22 yaş arası, Türk dili ve edebiyatı)

Araştırmanın amacı doğrultusunda yanıt aranan üçüncü soru “Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin “ideal öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar nelerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu soru doğrultusunda, pedagojik formasyon öğrencilerinin “ideal öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar analiz edildiğinde elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Pedagojik formasyon öğrencilerinin “ideal öğretmen” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar

İdeal öğretmen metaforu	f	%	İdeal öğretmen metaforu	f	%	İdeal öğretmen metaforu	f	%
Ağaç	3	2,94	Gökyüzü	1	0,98	Mum	1	0,98
Altın	1	0,98	Gözlük	1	0,98	Navigasyon aleti	1	0,98
Anne	3	2,94	Güneş	3	2,94	Nehir	1	0,98
Atatürk	3	2,94	Harita	1	0,98	Postacı	1	0,98
ATP	1	0,98	Hayat	1	0,98	Paşa	1	0,98
Ayçiçeği	1	0,98	Heykeltıraş	1	0,98	Pusula	2	1,96
Bambu ağacı	1	0,98	Işık	3	2,94	Renkli balonlar	1	0,98
Beyin	1	0,98	İlkbaharda açan çiçek	1	0,98	Roman	1	0,98
Bilgisayar	1	0,98	İnternet	2	1,96	Satranç	1	0,98
Çakı	1	0,98	Kahraman	1	0,98	Senarist	1	0,98
Çarpışan araba	1	0,98	Kalp	1	0,98	Silgi	1	0,98
Çay	1	0,98	Kamera	1	0,98	Sinema kuşağı	1	0,98
Çiçek	1	0,98	Kandil	1	0,98	Su	4	3,92
Çizgi film kahramanı	1	0,98	Kese	1	0,98	Süper kahraman	2	1,96
Çöldeki su	1	0,98	Kıvılcım	1	0,98	Sürünün başı	1	0,98
Dal	1	0,98	Kitap	6	5,88	Terazi	1	0,98
Deniz	1	0,98	Konforlu araba	1	0,98	Toprak	1	0,98
Deniz havası	1	0,98	Kurşun kalem	1	0,98	Tükenmez kalem	1	0,98
Doğa	1	0,98	Kuş	1	0,98	Umut	1	0,98
Doktor	1	0,98	Kuyumcu	1	0,98	Usta	2	1,96
Dört mevsim	1	0,98	Kütüphane	1	0,98	Uzay boşluğu	1	0,98
Ebeveyn	4	3,92	Marangoz	1	0,98	Uzay mekiği	1	0,98
Ev	1	0,98	Melek	1	0,98	Üstat	1	0,98

Gazete	1	0,98	Mevlana	1	0,98	Yıldızlar	1	0,98
Gökkuşluğu	4	3,92	Mikroskop	1	0,98			
Toplam							102	100

Tablo 4'e göre, ideal öğretmen kavramına yönelik toplam 102 metafor üretilmiştir. Bu metaforlardan benzer olanlar gruplandırıldığında birbirinden farklı 74 metafor üretildiği görülmektedir. Bu metaforlar içerisinde kitap (f=6), ebeveyn (f=4), gökkuşluğu (f=4), su (f=4), ağaç (f=3), anne (f=3), Atatürk (f=3), güneş (f=3) ve ışık (f=3) en yüksek frekansa sahip metaforlardır.

Araştırmanın amacına yönelik yanıt aranan son soru ise "Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin "ideal öğretmen" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kategoriler altında toplanabilir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu soru doğrultusunda, pedagojik formasyon programı öğrencilerinin ürettikleri metaforlara ilişkin kavramsal kategorilere yönelik bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin "ideal öğretmen" kavramı hakkında ürettikleri metaforlara ilişkin kategoriler

Kategoriler (f=12)	f	%	Metaforlar
Yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen	29	28,43	Ağaç (2), çöldeki su, dal, doğa, doktor, dört mevsim, gökkuşluğu (3), gözlük, hayat, kese, kitap, kurşun kalem, mikroskop, mum, nehir, satranç, silgi, sinema kuşluğu, su (2), süper kahraman, toprak, tükenmez kalem, usta (2), uzay mekiği
Bilgi kaynağı olarak öğretmen	12	11,76	Bilgisayar, çiçek, internet (2), kitap (4), kütüphane, renkli balonlar, su, uzay boşluğu
Motivasyon kaynağı olarak öğretmen	12	11,76	Çarpışan araba, çay, deniz havası, ebeveyn, gökyüzü, ilkbaharda açan çiçek, kahraman, kalp, kıvılcım, konforlu araba, roman, umut
Yönlendirici/yol gösterici olarak öğretmen	9	8,82	Anne, Atatürk, güneş, harita, ışık, navigasyon aleti, pusula (2), yıldızlar
Seven ve koruyan olarak öğretmen	8	7,84	Anne (2), deniz, ebeveyn (2), ev, melek, Mevlana
Rol model/örnek olarak öğretmen	7	6,86	Atatürk (2), çakı, çizgi film kahramanı, ebeveyn, süper kahraman, üstat
Kendini geliştiren ve yenileyen olarak öğretmen	7	6,86	Ağaç, ATP, bambu ağacı, beyin, gazete, kuş, senarist
Aydınlatıcı olarak öğretmen	6	5,88	Ayçiçeği, güneş (2), ışık (2), kandil
Nesnel ve adil olarak öğretmen	6	5,88	Altın, gökkuşluğu, kamera, kitap, su, terazi
Şekillendirici olarak öğretmen	4	3,92	Heykeltıraş, kuyumcu, marangoz, pastacı
Lider olarak öğretmen	2	1,96	Paşa, sürünün başı
Toplam	102	100	

Tablo 5'e göre, ideal öğretmen kavramına ilişkin üretilen metaforların 12 kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu kategoriler içerisinde yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen (f=29), bilgi kaynağı olarak öğretmen (f=12) ve motivasyon kaynağı olarak öğretmen (f=12) en yüksek frekansa sahip kategorilerdir. Diğer yandan lider olarak öğretmen (f=2), şekil-

lendirici olarak öğretmen (f=4) ve nesnel ve adil olarak öğretmen (f=6) en düşük frekansa sahip kategorilerdir. Oluşturulan kategoriler içerisinde en yüksek frekansa sahip 5 kategoride bulunan metaforlara yönelik doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 29'u (% 28,43) bu kategoride bulunmaktadır. Ağaç, çöldeki su, dal, doğa, doktor, dört mevsim, gökkuşuğu, gözlük, hayat, kese, kitap, kurşun kalem, mikroskop, mum, nehir, satranç, silgi, sinema kuşağı, su, süper kahraman, toprak, tükenmez kalem, usta ve uzay mekiği bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre ideal öğretmen usta gibidir. Çünkü usta çıraklarını eğitir, onların iyi birer usta olmasını ister. Her birinin farklı alanlarda iyi olmasını ister.” K7 (Erkek, 18-22 yaş arası, Matematik)

“Bana göre ideal öğretmen gökkuşuğu gibidir. Çünkü renkleriyle ve farklı bakış açılarıyla; umutlu, enerjili, sevgi dolu, saygılı, bilinçli bireyler yetiştirmelidir.” K50 (Kadın, 18-22 yaş arası, Spor yöneticiliği)

Bilgi kaynağı olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 12'si (% 11,76) bu kategoride bulunmaktadır. Bilgisayar, çiçek, internet, kitap, kütüphane, renkli balonlar, su ve uzay boşluğu metaforları bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre ideal öğretmen internet gibidir. Çünkü aradığımız bir kavram ile ilgili çok fazla görüş ve bilgi vardır. Öğretmen, alanı ile ilgili her şeyi bilmelidir.” K29 (Kadın, 18-22 yaş arası, Matematik)

“Bana göre ideal öğretmen bilgisayar gibidir. Çünkü her konuda kendisinde bir bilgi depolamalıdır.” K90 (Erkek, 23-26 yaş arası, Tarih)

Motivasyon kaynağı olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 12'si (% 11,76) bu kategoride bulunmaktadır. Çarpışan araba, çay, deniz havası, ebeveyn, gökyüzü, ilkbaharda açan çiçek, kahraman, kalp, kıvılcım, konforlu araba, roman ve umut metaforları bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre ideal öğretmen kahraman gibidir. Çünkü her ne kadar okuldaki eğitim sıkıcı olsa da bunu bir şekilde eğlenceli hale getiren kişidir.” K36 (Kadın, 18-22 yaş arası, Matematik)

“Bana göre ideal öğretmen ilkbaharda açan çiçek gibidir. Çünkü hayalimdeki öğretmen neşe dolu, eğlenceli, yenilikçi ve öğrencilere nasıl yaklaşması gerektiğini bilir.” K40 (Kadın, 18-22 yaş arası, Biyoloji)

Yönlendirici/yol gösterici olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 9’u (% 8,82) bu kategoride bulunmaktadır. Anne, Atatürk, güneş, harita, ışık, navigasyon aleti, pusula ve yıldızlar bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre ideal öğretmen pusula gibidir. Çünkü bizlere doğru yolu ve yönü gösteren, gerekli ve yeterli bilgiyi veren kişi olmalıdır.” K9 (Kadın, 18-22 yaş arası, Matematik)

“Bana göre ideal öğretmen navigasyon aleti gibidir. Çünkü bilgisi ve ileri görüşlülüğüyle öğrencisini yönlendirip, yol gösterebilmelidir.” K64 (Erkek, 18-22 yaş arası, Spor yöneticiliği)

Seven ve koruyan olarak öğretmen: Pedagojik formasyon öğrencileri tarafından üretilen toplam metaforların 8’i (% 7,84) bu kategoride bulunmaktadır. Anne, deniz, ebeveyn, ev, melek ve Mevlana bu kategoride yer alan metaforlardır. Aşağıda bu metaforları kullanan katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bana göre ideal öğretmen Mevlana gibidir. Çünkü “Ne olursan ol, yine gel.” sözündeki gibi hoşgörülü ve sevgi dolu bir öğretmen hayal ediyorum.” K34 (Kadın, 27-30 yaş arası, İşletme)

“Bana göre ideal öğretmen ebeveyn gibidir. Çünkü her zaman öğrenciye şefkatli ve merhametli olması gerekmektedir.” K78 (Erkek, 18-22 yaş arası, Türk dili ve edebiyatı)

Sonuç, tartışma ve öneriler

Bu çalışmada, pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmen ve ideal öğretmen kavramlarına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Katılımcılar tarafından öğretmen kavramına yönelik toplam 102 metafor üretilmiş ve bu metaforlardan benzer olanlar gruplandırıldığında birbirinden farklı 66 metafor oluşturulduğu belirlenmiştir. Bu metaforlar içerisinde **kitap** ve **ağaç** metaforları en yüksek frekansa sahiptir. **Kitap** metaforu katılımcılar tarafından öğretmenlerin bilgi kaynağı olması, bilgiyi aktarması ve öğretmesi gibi özelliklerinin belirtilmesi amacıyla kullanılmıştır. Soysal ve Afacan (2012) tarafından yapılan çalışmada “fen ve teknoloji öğretmeni” kavramı için ve Turhan ve Yaraş (2013) tarafından yapılan çalışmada ise “öğretmen” kavramı için kitap metaforunun kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmalarda elde edilen bulgular ile mevcut araştırma bulgusu uyumludur. Pedagojik formasyon programı öğrencileri tarafından en fazla kullanılan diğer

bir metafor ise **ağaç** metaforudur. Katılımcılar ağaç metaforunu kullanarak öğretmenlerin öğrencileri yetiştirmesi ve geliştirmesi gibi özellikleri belirtmelerinin yanında kendilerini yenilemeleri ve geliştirmeleri gibi özelliklere de vurgu yapmışlardır. Saban (2004) ve Koç (2014) tarafından yapılan çalışmalarda katılımcılar öğretmen kavramına yönelik ağaç metaforunu sıkça kullanmışlardır. Bu çalışmalarda öğretmen kavramına yönelik ağaç metaforunun kullanılması mevcut araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Ancak her iki çalışmada da ağaç metaforunun “bilgi kaynağı/sağlayıcısı olarak öğretmen” kategorisinde yer alması mevcut araştırma bulgularıyla uyumsuzdur. Bu durum öğretmen kavramına yönelik farklı çalışmalarda benzer metaforlar kullanılmasına karşın bu metaforlara farklı anlamlar yüklendiğini göstermektedir. Mevcut çalışma kapsamında öğretmen kavramına yönelik olarak katılımcılar tarafından en çok kullanılan diğer metaforların ise kalem, bilgisayar, güneş, su ve bahçıvan olduğu belirlenmiştir.

Pedagojik formasyon öğrencilerinin öğretmen kavramı ile ilgili genellikle olumlu metaforlar ürettikleri tespit edilmiştir. Öğretmen kavramına yönelik üretilen metaforlar ortak özellikleri dikkate alınarak 12 kategoride toplanmıştır ve bu kategorilerden 10’u olumlu, 2’si olumsuz özelliklere sahiptir. Öğretmen kavramına ilişkin üretilen metaforlar en fazla **yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen** kategorisinde toplanmıştır. Öğretmenler; özelde bireylerin, genelde ise toplumların yetişmesinde ve gelişmesinde çok önemli bir role sahiptir. Katılımcılar bu kategoride yer alan metaforları kullanarak, öğretmenlerin öğrencilere hayatta kullandıkları becerileri kazandırma ve farklı yönlerden gelişimsel katkıda bulunma gibi özelliklerine vurgu yapmışlardır. Eğitimin, bireysel ve toplumsal gelişmede itici güç olduğu düşünüldüğünde, bu sürecin en önemli ögesi olan öğretmenin bu özelliklerine vurgu yapılmasının olağan olduğu söylenebilir. Nitekim öğretmen kavramına yönelik metaforlarla yapılan farklı çalışmalarda (Aslan, 2013; Ekiz ve Koçyiğit, 2013) benzer kategorilerin oluşturulduğu görülmektedir. Diğer yandan **bilgi kaynağı olarak öğretmen** kategorisi de üretilen metaforların toplandığı yüksek frekanslı bir kategoridir. Öğretmenler, hem alanlarıyla ilgili bilgileri hem de genel kültür bilgilerini öğrencilerine belirli bir programla aktarmak ve bilgiye nasıl ulaşılacağını öğrencilerine öğretmek ile görevlidirler. Katılımcılar da öğrencilerin hayatlarında ihtiyaç duyabilecekleri birçok bilginin öğretmenlerde toplandığını kullandıkları farklı metaforlar ile ifade etmişlerdir. Peculea (2017) tarafından öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmada üretilen çeşitli metaforların “bilgi sağlayıcı” kategorisinde toplandığı görülmektedir. Yapılan bu araştırma ile mevcut araştırma sonuçlarının örtüştüğü görülmektedir. Öte yandan **mekanik/tekdüze olarak öğretmen** kategorisi, üretilen metaforların toplandığı dikkat çekici diğer bir kategoridir. Katılımcılar tarafından üretilen olumsuz metaforlar çoğunlukla bu kategoride toplanmıştır. Katılımcılar bu kategorideki metaforları kullanarak öğretmenlerin; müfredata çok fazla bağımlı kalması, yasa ve yönetmeliklerle çok fazla sınırlanması ve rutin bir meslek hayatı yaşamaları gibi özelliklerine vurgu yapmışlardır. Kırıl (2015) tarafından yapılan çalış-

mada da öğretmen kavramına yönelik üretilen çeşitli metaforların benzer isimli kategorilerde toplanması araştırmanın bu yöndeki bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamında katılımcılar tarafından ideal öğretmen kavramına yönelik ise birbirinden farklı 74 metafor üretilmiştir. Bunlar içerisinde en fazla *kitap*, *ebeveyn* ve *gökkuşağı* metaforları kullanılmıştır. *Kitap* metaforunun hem öğretmen hem de ideal öğretmen kavramına ilişkin en fazla üretilen metafor olması oldukça dikkat çekicidir. Araştırmada ulaşılan bu sonuç, öğretmenlerin alanında yeterli bilgi ve beceriye sahip olması ve bunu öğrencilerine aktarabilmede uzmanlaşmış olması gibi özelliklerinin öğrenciler açısından çok önemli olduğunu göstermektedir. Yani ideal öğretmen, alanında yeterli bilgiye sahip olan ve bilgilerini öğrencisine aktarabilen kişidir. Nitekim Alpan, Demirkan, Koç Erdamar, Yazçayır ve Saraçoğlu (2019) tarafından yapılan çalışmada görüşüne başvurulmuş pedagojik formasyon öğrencileri de “alandan uzmanlık” ve “güçlü bir formasyon bilgisi” özelliklerinin ideal öğretmenin en önemli iki özelliği olduğunu düşünmektedirler. Diğer yandan *ebeveyn* metaforu ile katılımcılar, öğretmenlerin öğrenciyi sevmesi, sahiplenmesi ve koruması gibi beklentilerini dile getirmişlerdir. Başaran ve Baysal (2016) tarafından yapılan çalışmada da öğretmen adayları ideal öğretmeni tanımlarken “sevmeyi bilen” ve “sevgisini gösterebilen” gibi özelliklere vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerin öğrencilerine sevgisini ve ilgisini davranışlarıyla göstermesi, öğrencileri öğretmene bağlamakta ve bu durum da öğrenciyi öğrenmede devamlı alıcı durumunda tutmaktadır (Kayadibi, 2002). Bu nedenle öğretmenlerin okulda ve sınıfta öğrencileriyle sevgiye ve güvene dayalı ilişki ve ders ortamı geliştirmesinin eğitim-öğretim sürecinin verimini arttırdığı söylenebilir. Diğer yandan katılımcılar *gökkuşağı* metaforunu kullanarak öğretmenlerin çok yönlü yani zengin genel kültür bilgi-becerisine sahip olması gerektiğine ve bu özelliklerini öğrencilerini yetiştirirken kullanmaları gerektiğine vurgu yapmışlardır. Özabacı ve Acat (2005) tarafından yapılan çalışmada da “çok yönlü” olmanın ideal öğretmen açısından önemli bir özellik olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında ideal öğretmene ilişkin katılımcılar tarafından üretilen yüksek frekanslı diğer metaforların ise su, ağaç, anne, Atatürk ve güneş olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcılar tarafından ideal öğretmen kavramına ilişkin üretilen metaforlar ortak özellikleri bakımından 12 farklı kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler içerisinde *yetiştirici/geliştirici olarak öğretmen* ve *bilgi kaynağı olarak öğretmen* en yüksek frekansa sahiptir. Bu kategoriler, öğretmen kavramına yönelik metaforların toplandığı en yüksek frekanslı kategoriler ile aynıdır. Elde edilen bu bulgu, ideal bir öğretmenin bilgi birikimi, becerisi ve donanımı ile öğrencilerin hayatında etkili olduğunu ve çeşitli yönlerden bireysel gelişimlerine önemli ölçüde katkı sağladığını göstermektedir. Sarıtaş (2013) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların, ideal bir öğretmenin bilgi dağarcığının ve birikiminin iyi seviyede olması gerektiğini belirtmesi mevcut araştırma bulgusunu desteklemektedir. İdeal öğretmene yönelik üretilen metaforların toplandığı dikkat çekici kategorilerden biri de *motivasyon kaynağı olarak öğretmendir*. Katılımcılar, eğitim sürecinde ve özellikle sınıf

yönetimi açısından öğretmenlerin öğrenciyi motive etmesinin oldukça önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen, pozitif kişilik özellikleri ve pedagojik formasyon bilgisi ile öğrencileri motive edebilmelidir. Motivasyonu yüksek öğrencilerden oluşan sınıflarda hem öğrenme-öğretme faaliyetleri kolaylaşmakta hem de sınıfta istenmeyen davranışlar azalmakta ve sınıf yönetimi kolaylaşmaktadır (Vatansever Bayraktar, 2015). Bu durum öğretmenin, öğrencini motivasyonunu artırmasının sağlıklı bir eğitim-öğretim ortamı oluşturması açısından oldukça önemli olduğunu göstermektedir. İdeal bir öğretmenin diğer önemli özelliklerinden biri de öğrencilerine doğru biçimde rehberlik yapabilmesi ve öğrencilerini yönlendirebilmesidir. **Yönlendirici/yol gösterici olarak öğretmen** kategorisi mevcut araştırmada ideal öğretmene yönelik üretilen metaforların toplandığı yüksek frekanslı diğer bir kategoridir. Çalışkan, Işık ve Saygın (2013) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adayları; öğrencilerin kişisel sorunlarına yardımcı olan, öğrencilerini okul içinde ve dışında takip eden, öğrencilerle vakit geçiren, sohbet eden ve ilgilenen öğretmenleri unutmadıklarını belirtmişlerdir. Mevcut araştırmada ideal öğretmene yönelik elde edilen yönlendirici/yol gösterici özellik ile Çalışkan ve diğerlerinin (2013) çalışmasında elde edilen bulgu birbirini desteklemektedir. Çalışmada elde edilen bulgular, ideal bir öğretmenin öğrencilerini sevmesi ve koruması, öğrencilerine rol model olması, kendini geliştirmesi ve yenilemesi, nesnel ve adil olması ve liderlik özellikleri göstermesi gerektiğini göstermektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular ve sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarını alan bilgisi ve genel kültür bilgisi açısından donanımlı ve birikimli hale getirecek derslere, içeriklere ve faaliyetlere ağırlık verilmelidir. Mevcut öğretmenlerin bu konularda yaşanan değişimlere uyum sağlayabilmesi açısından hizmet içi faaliyetlerine ve lisansüstü eğitime yönlendirilmeleri etkili olabilir.
- Öğretmenlerin eğitim sürecini sıradanlıktan çıkarıp öğrencilerin ilgi ve motivasyonunu artıracak faaliyetlere yer vermesi gerekmektedir. Bu açıdan öğrencilere yönelik sportif, sanatsal ve kültürel faaliyetlerin artırılması yararlı olabilir.
- Öğrenciler, öğretmenleri kendileri için bir rol model olarak görmektedirler. Bu nedenle öğretmen adaylarının bu yönde gelişimini sağlamak açısından hizmet öncesi eğitimlerinde karakter gelişimine yönelik derslere yer verilebilir.
- Alanında başarılı olan öğretmenler belirlenerek bu öğretmenlere yönelik nicel ve nitel araştırmalar yapılabilir. Aynı zamanda bu öğretmenlerin tecrübelerinden faydalanmak için eğitim fakültelerinde çeşitli etkinlikler gerçekleştirilebilir.
- Bu çalışma potansiyel öğretmen adayları olan pedagojik formasyon öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrenci, veli ve okul yöneticisi gibi eğitim paydaşlarının ideal öğretmen algısını belirlemeye dönük benzer çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Afacan, Ö. (2011). Fen bilgisi öğretmen adaylarının “fen” ve “fen ve teknoloji öğretmeni” kavramlarına yönelik metafor durumları. *NWSA Education Sciences*, 6(1), 1242-1254.
- Alpan, G.B., Demirkan, O., Koç-Erdamar, G., Yazçayır, N., & Saraçoğlu, G. (2019). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programı öncesi ve sonrası öğretmen adaylarının ideal öğretmen algıları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 204-218. doi: 10.29329/mjer.2019.185.9
- Arnett, R. C. (1999). Metaphorical guidance administration as building and renovation. *Journal of Education Administration*, 37(1), 80-87.
- Aslan, S. (2013). Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin “öğretmen” kavramı ile ilgili algılarının metaforik incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(6), 43-59.
- Aslan, O. (2019). Velilerin ‘öğretmen’ kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 4(8), 78- 95.
- Atabek Yiğit, E. & Balkan Kıyıcı, F. (2019). Öğretmen adaylarının öğretmen algısı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 20-39.
- Baker, C., Wuest, J., & Stern, P. N. (1992). Method slurring: the grounded theory/phenomenology example. *Journal of Advanced Nursing*, 17(11), 1355-1360.
- Başaran, A. R. & Baysal, S. (2016). Öğretmen adaylarının ideal bir öğretmen hakkındaki görüşleri. Ö. Demirel ve S. Dinçer (Ed.), *Eğitim bilimlerinde yenilik ve nitelik arayışı* içinde (s. 29-43). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Coştu, B. (2018). Bir meslek olarak öğretmenlik. A. R. Akdeniz ve M. Küçük (Ed.), *Eğitime giriş* içinde (s. 17-42). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çalışkan, M., Işık, A. N., & Saygın, Y. (2013). Öğretmen adaylarının ideal öğretmen algıları. *İlköğretim Online*, 12(2), 575-584.
- Çelikten, M., Şanal, M., & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19): 207-237.
- Demirkasimoğlu, N. (2010). Defining “Teacher Professionalism” from different perspectives. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 2047-2051.
- Egüz, Ş. & Öntaş, T. (2018). Ortaokul öğrencilerinin “Öğretmen” kavramına ilişkin kullandıkları Metaforlar. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 79-91.
- Ekiz, D. & Koçyiğit, Z. (2013). Sınıf öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına ilişkin metaforlarının tespit edilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 439-458.

- Forceville, C. (2002). The identification of target and source in pictorial metaphors. *Journal of Pragmatics*, 34: 1-14.
- Guiraud, P. (1994). *Göstergebilim* (Çev. Mehmet Yalçın). Ankara: İmge Kitapevi.
- Kayadibi, F. (2002). Sevgi faktörünün eğitim verimliliği üzerine etkisi. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, 33-50.
- Kıral, E. (2015). Öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmen metaforları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 57-65.
- Kuyumcu, F. N. & Özsarı, İ. (2016). 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin öğretmen ve okul kavramlarına ilişkin algılarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(44), 396-407.
- Michael, K. & Katerina, M. (2009). Exploring Greek teachers' beliefs using metaphors. *Australian Journal of Teacher Education*, 34(2), 64-83.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1973). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu. 24.6.1973 tarih ve 14574 sayılı Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Özabacı, N. & Acat, M. B. (2005). Öğretmen adaylarının kendi özellikleri ile ideal öğretmen özelliklerine dönük algılarının karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42(42), 211-236.
- Palmquist, R. A. (2001). Cognitive style and users' metaphors for the web: An exploratory study. *The Journal of Academic Librarianship*, 27(1): 24-32.
- Peculea, L. (2017). Investigation of future teachers' perceptions on education, teacher and teaching through metaphor analysis. *Educatia 21 Journal*, 15, 62-69.
- Pektaş, M. & Kıldan, A. O. (2009). Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının "öğretmen" kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforların karşılaştırılması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 271-287.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının "öğretmen" kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Sarıtaş, S. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerine göre ideal öğretmen özellikleri*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Skau, K. G. (1989). Congruence of metaphors: Understanding teachers and principals. *Kappa Delta Pi Record*, 25(2), 51-56.

- Soysal, D. & Afacan, Ö. (2012). İlköğretim öğrencilerinin “fen ve teknoloji dersi” ve “fen ve teknoloji öğretmeni” kavramlarına yönelik metafor durumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 287-306.
- Şimşek, C. & Tuzluca, C. (2015). Yetişkinlerin düşünce hayatında olumlu iz bırakan öğretmenlerin ortak kişilik ve davranış özellikleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 131-141.
- Şişman, M. (2018). *Eğitime giriş* (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Taylor, W. (1984). *Metaphors of education*. London: Heinemann Educational Books.
- Turhan, M. & Yaraş, Z. (2013). Öğretmen ve öğrencilerin öğretmen, disiplin, müdür, sınıf kuralları, ödül ve ceza kavramlarına ilişkin metafor algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 129-145.
- Ünal, A. & Ünal, E. (2010). Öğretmen ve öğrencilerin rehber öğretmeni algılamalarına ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 919-945.
- Vatansever Bayraktar, H. (2015). Sınıf yönetiminde öğrenci motivasyonu ve motivasyonu etkileyen etmenler. *Turkish Studies*, 10(3), 1079-1100.
- Wan, W., Low, G. D., & Li, M. (2011). From students' and teachers' perspectives: Metaphor analysis of beliefs about EFL teachers' roles. *System*, 39(3), 403-415.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Ünal, A. & Çelik, M. (2011). Öğretmen kavramına ilişkin öğretmen, yönetici ve müfettiş algılarının analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 92-109.
- Yılmaz, F., Göçen, S., & Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: Bir metaforik çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 151-164.

The Perception of Pedagogical Formation Students towards Teachers and Ideal Teachers: A Metaphorical Study

Extended Abstract

Introduction

The success, quality, and standard of an education system in a country are directly proportional to the proficiency, quality, and standard of the teachers who serve in this system. It was stated that the preparation for the profession of teaching is enabled by general knowledge, specific professional training and pedagogical formation (MoNE, 1973). In addition to these qualifications, teachers' characteristic features are also important in terms of the profession of teaching. In Turkey, one of the mechanisms of training teachers is pedagogical formation certificate education. Therefore, the thoughts, beliefs, attitudes, and expectations of students, who study in pedagogical formation certificate programs as potential teacher candidates, are of utmost importance. Metaphors are important tools to reveal perceptions and loaded meanings about various concepts related to education.

In various studies that utilized metaphors regarding the concept of teachers in and outside Turkey were found to use the perception of different stakeholders. In these studies, it was observed that the perceptions of the students of pedagogical formation programs, who are potential teacher candidates towards the concept of "teachers", were not investigated. In this aspect, the current study is believed to fill the gap in the literature by revealing the perceptions of the students of pedagogical formation towards the concept of teachers. Within this scope, the current study aims to reveal the perceptions of the students of pedagogical formation program towards the concept of teachers and ideal teachers by metaphors.

Method

In this study, the design of phenomenology, which is one of the qualitative research designs, was used. The sample group of the study consisted of 102 students who received education in the pedagogical formation certificate program at Gaziantep University during the spring term of the 2018-2019 education period. In the determination of the sample group, criterion sampling, which is one of the methods of purposive sampling, was used. In the study, the criterion was the "continuation of attendance in the pedagogical formation certificate program educations" of the participants. To collect the data, a form that was developed by the researcher in line with the study was used. The data of the study were collected from the students of the pedagogical formation certificate program. The metaphors generated by the participants regarding the concept of teachers and ideal teachers were subjected to content analysis.

Findings

For the concept of teachers, a total of 102 metaphors was formed by the 102 students of the pedagogical formation program. When similar ones out of these metaphors were grouped, it was observed that 66 distinct metaphors were formed. Among these metaphors, the ones with the highest frequencies included book ($f=6$), tree ($f=5$), pencil ($f=5$), computer ($f=4$), sun ($f=4$) and water ($f=4$), respectively.

It was observed that the metaphors generated by the students of the pedagogical formation program for the concept of teachers were collected under 12 conceptual categories. Among these conceptual categories, the ones with the highest frequencies included teachers as trainers/developers ($f=23$), teachers as sources of information ($f=22$) and teachers as mechanical/monotonous ($f=11$), respectively.

For the concept of ideal teachers, a total of 102 metaphors was formed by the 102 students of the pedagogical formation program. When similar ones out of these metaphors were grouped, it was observed that 74 distinct metaphors were formed. Among these metaphors, the ones with the highest frequencies included book ($f=6$), parent ($f=4$), rainbow ($f=4$) and water ($f=4$), respectively.

The metaphors generated by the students of the pedagogical formation program for the concept of ideal teachers were collected under 12 conceptual categories. Among these conceptual categories, the ones with the highest frequencies included teachers as trainers/developers ($f=29$), teachers are sources of information ($f=12$) and teachers as sources of motivation ($f=12$), respectively.

Keywords: Pedagogical formation, student, teacher, ideal teacher, metaphor